

OHJE SAIRAALASIELUNHOITOON JA HENGELLISEN TUEN ANTAMISEEN SEURAKUNNISSA (annettu 2.4.2020)

Tämä ohje on tarkoitettu erityisesti sairaalasielunhoitoon sekä saattohoitopotilaiden kohtaamiseen hoivakodissa tai kotisairaanhoidossa. Tässä ohjeessa esitetään keinoja sielunhoidon tehtävän toteuttamiseksi poikkeusoloissa ja rajoittamistoimenpiteiden aikana. Sielunhoitoa ja hengellistä tukea tarvitsevat myös muut kuin koronaviruspotilaat.

Työnantaja tekee päätöksen mahdollisesta töiden erityisjärjestelystä niin sairaalasielunhoidossa kuin seurakuntien hengellisessä työssä. Se perustuu työnantajan tekemään tilanteen riskiarviointiin ja suunnitelmaan siitä, millä tavalla riski poistetaan. Sairaalatyössä on noudatettava sairaalan ohjeistuksia mm. suojautumisesta. Kotisairaanhoidossa olevan sielunhoidossa on konsultoitava potilaan hoidosta vastaavaa tahoja tilanteen mukaisesta toiminnasta ja suojautumisesta.

Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulin erityisohje 7.4.2020:

Keskussairaaloissa sairaalapapit vastaavat ehtoollisen jakamisesta. Mikäli seurakunnassa syntyy tarve jakaa ehtoollista kotihoidossa tai hoitolaitoksessa olevalle koronapotilaalle, on syytä ottaa viipymättä yhteyttä tuomiokapituliin (jukka.helin@evl.fi, 040 646 1906) ja pyytää tarkempaa toimintaohjetta.

Tilannekuva ja sielunhoidon tehtävä

Maan hallitus on 16.3.2020 todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Rajoittamistoimenpiteiden tavoitteena on katkaista tartuntaketjujen muodostuminen ja koronaviruksen leviäminen.

Hengellisen ja henkisen tuen ja sielunhoidon tarpeet ovat kasvaneet. Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii sielunhoidosta samoin kuin muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä (KL 4:1). Seurakunnan tulee huolehtia alueellaan asuvien sielunhoidosta, kristillisestä uskosta ja elämästä sekä tarjota tilaisuus yksityiseen rippiin. Tehtävä kuuluu pappien ja seurakunnan muiden työntekijöiden, kuten diakoniatyöntekijöiden, lisäksi myös seurakunnan jäsenille.

Työsuojeluohjeistus

Kirkkoherra johtaa seurakunnan toimintaa ja on vastuussa seurakuntansa alueella jumalanpalveluksen, pyhien sakramenttien, kirkollisten toimitusten ja sananjulistuksen oikeasta hoitamisesta sekä yksityisen sielunhoidon harjoittamisesta. Hän on seurakunnan jumalanpalveluksissa, kirkollisissa toimituksissa ja muussa hengellisessä työssä toimivien viranhaltijoiden ja työntekijöiden ylin esimies (KJ 6:13).

Työnantajalla on velvollisuus tehdä tilanteen mukainen riskiarvio ja työsuojellisesti ohjeistaa, miten toimitaan. Tämä tarkoittaa sitä, että a) nimetään riskiryhmässä olevat ja b) esitetään keinoja, joilla riskiä voidaan pienentää tai poistaa kokonaan.

Riskiarviossa ja ohjeistuksessa on mahdollista koronavirusepidemian aikaan soveltaa Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeita työntekijöiden terveyden suojelemiseksi koronavirustilanteessa (25.3.2020): https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/stm-ohjeet-tyontekijoiden-terveyden-suojelemiseksi-koronavirustilanteessa

Sairaalasielunhoito

Sairaalassa toimiessa noudatetaan lähtökohtaisesti terveydenhuollon henkilöstölle annettua ohjeistusta (käsi pesu, etäisyys, yskiminen, muu suojautuminen). Suojaustoimenpiteitä on käytettävä, samoin kuin sairaaloiden antamia suoja-asusteita asianmukaisesti puettuna. Työnantajan on huolehdittava, että työntekijällä on saatavillaan viimeisin suojautumisohjeistus. Sairaalaakohtaisesti täsmennetyistä suojautumiskäytänteistä on pyydettävä ohjeistusta esimerkiksi hygieniahoitajilta, samoin kuin opastusta suojautumisvarusteiden käyttöön.

THL:n linjausten mukaisesti koronaepidemian aikaisena yleisohjeena on suositus pidättyvyyteen lähikontakteista. Sielunhoidossa voidaan käyttää etäyhteyttä esimerkiksi puhelimitse tai videostriimillä. Sielunhoidolliset tarpeet ja tehtävät voivat kuitenkin vaatia lähitapaamista. Sairaalasielunhoidossa tavataan myös eristyspotilaita. Potilaat voivat olla eristyksessä myös muista kuin koronaviruksesta johtuvista syistä. Potilaan tapaamisessa fyysinen läsnäolo voi mahdollisuuksien mukaan olla suojavarusteissa 15 minuuttia, kuitenkin sen mukaan kuin sairaala tästä ohjeistaa.

Koronavirusepidemian aikainen erityissuositus on, että jos sielunhoitoa antavalla työntekijällä itsellään tai hänen kanssaan asuvalla henkilöllä on perussairaus, joka lisää vakavan tautimuodon riskiä, tulee koronaviruspotilaan lähitapaamisista tai niistä pidättäytymisestä keskustella tuolloin voimassaoleva ohjeistus huomioiden ensisijaisesti lähiesimiehen tai toissijaisesti kirkkoherran kanssa.

Sairaalasielunhoidon hyviä käytänteitä koronaepidemiaan liittyen ovat mm. seuraavat:

Mikäli paikkakunnallasi koronapotilaiden hoito on keskitetty johonkin tiettyyn sairaalaan, siellä työskentelevä sielunhoitaja ei liiku toisissa työyhteisöissä, sairaaloissa tai osastoilla. Erityisesti teho-osastot, syöpäosastot ym. ovat paikkoja, joissa potilaiden riski saada vakava hengitystieinfektio on kasvanut. Tilanteessa on huomioitava työntekijöiden kuormittuminen. Tarvittaessa on syytä siirtää työntekijäresurssia epidemian ajaksi sinne, missä tarve on suurin. Paikkakunnilla, joissa seurakunnan työntekijät osallistuvat päivystykseen on vaihtoehtona joko rajata epidemian ajaksi seurakunnan työntekijät pois päivystysringistä esimerkiksi puhelin- tai verkkosielunhoitoon tai ohjeistaa seurakunnan työntekijät toimimaan terveydenhuollon yksiköissä sairaalasielunhoitajien tavoin (suojaus, käsihygieniat ja muu ohjeistus). Mikäli sairaalassa on todettu useita koronavirustartuntoja henkilökunnassa, on keskusteltava työnantajan kanssa siitä, voiko työpäivän tai osan siitä päivystää kotoa käsin. Toisaalta näissä tilanteissa sielunhoidon tukea tarvitaan, ja on syytä miettiä millaisella riskillä ja keinoilla tukea voidaan antaa. Mikäli työntekijälle ilmaantuu flunssaoireita, toimitaan THL:n ohjeiden mukaan.

Kotisairaanhoidossa olevien saattohoitopotilaiden kohtaaminen

Seurakunnan tulee huolehtia alueellaan asuvien sielunhoidosta (KJ 4:1). Sairastuneiden ja saattohoidossa olevien sielunhoitoa tapahtuu myös hoitokodeissa ja seurakuntalaisten kodeissa.

Koronavirusepidemian aikainen suositus on, että seurakuntien hengellisen tuen ja sielunhoitotyön kiireettömät kotikäynnit siirretään eteenpäin. Tämä noudattaa THL:n yleislinjausta lähikontakteista pidättäytymiseen. Hengellistä tukea ja sielunhoitoa voidaan antaa myös puhelimitse tai muilla etäyhteyksillä. Kotikäyntejä tulee tehdä vain saattohoidossa olevien luo. Saattohoidossa voidaan olla myös muista kuin koronaviruksesta johtuvista syistä.

Tilanteissa, joissa työntekijää pyydetään hoitokotiin tai kotikäynnille, tulee olla yhteydessä potilaan hoidosta vastaavaan tahoon (esimerkiksi kotisairaanhoidon, kotihoito, kotisairaala) ja konsultoida heitä tilanteen mukaisesta toiminnasta ja suojautumisesta. Käynnille menevän työntekijän tulee olla täysin terve eli hänellä ei esimerkiksi saa olla minkäänlaisia flunssaoireita. Kätet pestään kotiin mentäessä ja sieltä

poistuttaessa, ne myös desinfioidaan tarvittaessa. Lisäksi käytetään asianmukaisia suojautumisvarusteita potilaan hoidosta vastaavan tahon ohjeistamalla tavalla.

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeen (1.4.2020) mukaan hengitystieinfektioon sairastunutta kotisairaanhoidon potilasta hoidettaessa ja hengitystieinfektioon sairastunutta henkilökohtaisen avun saajaa avustettaessa on käytettävä kirurgista suu-nenäsuojusta, suojakäsineitä sekä suojatakia tai esiliinaa. Myös sielunhoitotyössä on hengitystieinfektioon sairastuneiden saattohoitopotilaiden kohtaamisessa noudatettava kotisairaanhoidon annettua suojautumisen yleisohjetta.

Kotisairaanhoidossa mahdollisesti olevan saattohoitoa saavan koronaviruspotilaan lähitapaamisista tai niistä pidättäytymisestä tulee keskustella tuolloin voimassaoleva ohjeistus huomioiden ensisijaisesti lähiesimiehen tai toissijaisesti kirkkoherran kanssa.

Mikäli hoitokodissa tai kotona oleva henkilö toivoo ehtoollista, on noudatettava sairaalaehtoollisen jakotapaa. Tästä on tarkentava ohjeistus alempana tässä samassa ohjeessa.

Rukoushetki sairaan tai kuolevan luona

Seurakunnan sielunhoitotehtävä kuuluu työntekijöiden lisäksi myös seurakunnan jäsenille (KJ 4:1). Sielunhoitotehtävän toteuttamisessa voidaan käyttää rukoushetkeä sairaan tai kuolevan luona. Rukoushetki vietetään potilaan tai omaisten pyynnöstä. Se pidetään potilashuoneessa tai kodissa. Rukoushetken johtaa pappi, muu seurakunnan työntekijä, henkilökuntaan kuuluva tai joku potilaan läheisistä alla olevien erillisohjeiden mukaisesti. Rukoushetken toteuttamisessa on huomioitava asianmukainen ja ajantasaiseen ohjeistukseen nojaava hygienia ja suojautuminen. Esimerkiksi öljyllä voitelussa on seurakunnan työntekijöiden käytettävä kertakäyttöhansikkaita.

Ohje rukoushetken sairaan luona (öljyllä voitelu)

http://kirkkokasikirja.fi/toim/erillispainos_rukoushetki_sairaan_luona.pdf

Ohje rukoushetken kuolevan luona

http://kirkkokasikirja.fi/toim/erillispainos_rukoushetki_kuolevan_luona.pdf

Ehtoollisen jako koronaviruspotilaalle

Koronavirusepidemian synnyttämä poikkeustilanne aiheuttaa yleisen haasteen ehtoollisen viettoon. Eristyksissä olevien koronaviruspotilaiden fyysinen kohtaaminen ei lisäksi ole välttämättä mahdollista esimerkiksi annetun ohjeistuksen nojalla. Sairaan ehtoollinen on kuitenkin toimitettava perille aina kun sitä pyydetään, myös koronaviruspotilaalle. Jos sielunhoitotyössä oleva pappi tai diakoniatyöntekijä (ks. *Jumalanpalveluksen opas* 2009, s. 102) ei voi mennä eristettyyn hoitolaitokseen, potilashuoneeseen tai kotiin, on löydettävä keino millä sakramentti saadaan sitä pyytäneelle.

Pappi toimittaa ehtoollisen (KL 5:1). Tämä tarkoittaa, että aina jaetaan papin konsekroimia elementtejä (leipä ja viini). Ehtoollisaineiden konsekraatio tapahtuu pääsääntöisesti sakraalitulassa, siis kirkossa tai sairaalan tai hoitolaitoksen kappelissa. On etsittävä mahdollisuuksia tämän tiiviin messun striimaamiseen potilaille. Konsekroitua ehtoollisaineita on varattava oletettua tarvetta varten.

Ehtoollisen toimittaminen (konsekraatio) ja sen jakaminen (distribuutio) on mahdollista erottaa teologisesti toisistaan. Hoitolaitoksissa vietettävissä ehtoollisissa yleisenä käytäntönä on ollut, että ehtoollista jaetaan potilashuoneisiin sellaisille, joita ei voi tuoda yhteiseen ehtoollisjumalanpalvelukseen. Tällöin hoitohenkilökunnan edustaja on usein papin oppaana ja apuna jakotilanteissa. Koronaepidemian aikana

lienee välttämätöntä, että useimmiten konsekraatio ja jakaminen tapahtuvat niin ikään eri tiloissa, jopa eri rakennuksissa.

Ehtoollisen jakamiseen on harkinnan mukaan sovellettava maallikkojen ehtoollisen jako-oikeutta. Kirkkojärjestyksen 2:12 mukaan kirkkoherra voi myöntää kirkon konfirmoidulle, kristillisestä vakaumuksesta tunnetulle jäsenelle oikeuden avustaa ehtoollisen jakamisessa. Seurakunnan kirkkoherra voinee todeta, että seurakunnan alueella olevissa sairaaloissa ja hoitolaitoksissa on kirkkoon kuuluvilla hoitohenkilöstön jäsenillä epidemian aikaisen poikkeustilan vallitessa ehtoollisen jako-oikeus.

Ehtoollista jakavia hoitohenkilökunnan edustajia tulee ohjeistaa. Ohjeistuksen voivat antaa sielunhoitotyössä olevat papit. Viimekädessä ohjeistuksen antamisesta vastaa sen seurakunnan kirkkoherra, jonka alueella ehtoollisen jako tapahtuu. On muistettava, että hoitohenkilökuntaan mahdollisesti kuuluu myös diakonisen koulutuksen saaneita.

Suojautumis- ja hygieniaohje:

Ehtoollisen jakaja pesee kätensä saippualla ohjeiden mukaan, desinfioi kätensä ja käyttää ehtoollisaineita käsitellessään ja ehtoollista jakaessaan kertakäyttöhansikkaita, jotka hävitetään käytön jälkeen. Ehtoollisen vietossa käytetään kertakäyttöisiä astioita, jotka niin ikään hävitetään käytön jälkeen (esimerkiksi pieni kertakäyttölautanen leivälle ja lääkemitta viinille). Työntekijä ojentaa ehtoollisleivän lautaselta suoraan ehtoollisvieraalle. Mikäli ehtoollisvieraita on enemmän kuin yksi, voi työntekijä ojentaa leivän kunkin ehtoollisvieraan käteen. Leivän ojentamisessa voidaan käyttää apuna myös kertakäyttölusikkaa. Tässä alla oleva ohje ehtoollisen jakamiseen (ehtoollisen jakamisen kaava) tulee olla mukana monistettuna. Moniste hävitetään samaan aikaan käytettyjen kertakäyttöastioiden kanssa.

Ohje ehtoollisen jakamiseen:

Ennen jakamista ehtoollisavustaja tervehtii sairasta ja kertoo lyhyesti tuovansa hänelle ehtoollista jumalanpalveluksesta. Hän asettaa elementit (leipä ja viini) peitettynä sopivaan paikkaan ja valmistaa sairasta sakramentin vastaanottamiseen lukemalla ääneen Isä meidän -rukouksen.

Isä meidän, joka olet taivaassa.
Pyhitetty olkoon sinun nimesi.
Tulkoon sinun valtakuntasi.
Tapahtukoon sinun tahtosi,
myös maan päällä niin kuin taivaassa.
Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme.
Ja anna meille meidän syntimme anteeksi,
niin kuin mekin anteeksi annamme niille,
jotka ovat meitä vastaan rikkoneet.
Äläkä saata meitä kiusaukseen,
vaan päästä meidät pahasta.
Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti.
Aamen.

Tämän jälkeen ehtoollisleipä ja -viini otetaan esille ja jaetaan sairaalle noudattaen suojautumis- ja hygieniaohjeessa kuvattua jakotapaa.

Leipää jaettaessa sanotaan potilaalle ”Kristuksen ruumis” ja viiniä jaettaessa ”Kristuksen veri”.

Jakamisen jälkeen luetaan ääneen Herran siunaus.

Herra siunatkoon sinua (teitä) ja varjelkoon sinua (teitä).
Herra kirkastakoon kasvonsa sinulle (teille)
ja olkoon sinulle (teille) armollinen.
Herra kääntäköön kasvonsa sinun puoleesi (teidän puoleenne)
ja antakoon sinulle (teille) rauhan.
Isän ja + Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.

Herran siunauksen jälkeen ehtoollisessa käytetty tarpeisto kerätään rauhallisesti ja kunnioittavasti pois potilaan viereltä ja toimitaan annettujen hygieniaohjeiden mukaan.

Yhteystiedot

Sielunhoidon ohjeistuksesta saa lisätietoa alla olevilta yhteyshenkilöiltä:

Virpi Sipola, virpi.sipola@evl.fi

Kalle Kuusimäki, kalle.kuusimaki@evl.fi

Timo Helenius, timo.helenius@evl.fi